

KONFERENSIYALAR.COM

ANJUMANLAR PLATFORMASI

O'ZBEKISTON – 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA'LIM ISTIQBOLLARI

**II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA MATERIALLARI**

OKTYABR, 2026-YIL

ISBN 978-9910-8337-7-9

O‘ZBEKISTON – 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI. II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi materiallari. – Toshkent: Scienceproblems team, 2026. – 200 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: “Scienceproblems Team” MChJ

Konferensiya o‘tkazilgan sana: 2026-yil, 2-oktyabr

Mas’ul muharrir:

Isanova Feruza Tulqinovna

Annotatsiya

Mazkur nashrda “O‘zbekiston — 2030: innovatsiya, fan va ta’lim istiqbollari” nomli II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi doirasida taqdim etilgan ilmiy maqolalar to‘plami jamlangan. Unda O‘zbekistonning turli oliy ta’lim va ilmiy-tadqiqot muassasalari, tarmoq tashkilotlari, mustaqil tadqiqotchilar tomonidan taqdim etilgan ijtimoiy-gumanitar, iqtisodiyot, huquq, biologiya, tibbiyot va boshqa sohalarga oid maqolalar kiritilgan. Maqolalarda ilm-fanning zamonaviy yo‘nalishlari, innovatsion texnologiyalar, ta’lim islohotlari hamda barqaror taraqqiyotga oid masalalar muhokama qilingan. To‘plam akademik izlanishlar, amaliy tajribalar va ilmiy xulosalarni birlashtirgan holda, fanlararo integratsiyani chuqurlashtirish va ilmiy hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: ilmiy-amaliy konferensiya, innovatsiya, fan va ta’lim, O‘zbekiston 2030, barqaror rivojlanish, ilmiy izlanishlar, fanlararo integratsiya, ilmiy hamkorlik, texnologik taraqqiyot, zamonaviy ta’lim.

ISBN 978-9910-8337-7-9

Barcha huquqlar himoyalangan.

© Scienceproblems team, 2026-yil

© Mualliflar jamoasi, 2026-yil

INNOVATSION IQTISODIY NUTQIY BIRLIKLARNI INGLIZ TILIDAN O'ZBEK TILIGA TARJIMA QILISHDA EKVIVALENTLIK VA ADEKVATLIK MUAMMOLARI

Qarshiyeva Shahnoza Shuxrat qizi

Qarshi davlat texnika universiteti,

Xorijiy tillar kafedrası o'qituvchisi

Qarshi shahri, O'zbekiston Respublikasi

Email: shahnozaqarshiyeva66@gmail.com

ORCID: 0009-0009-6299-9386

Annotatsiya. Mazkur maqolada innovatsion iqtisodiy nutqiy birliklarni ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilishda ekvivalentlik va adekvatlik masalalari tadqiq etiladi. FinTech, crowdfunding, digital wallet, platform economy, gig economy, open banking, green finance, financial inclusion, cashless economy, regulatory sandbox kabi zamonaviy birliklarning o'zbek tilidagi tarjima va adaptatsiya variantlari qiyosiy tahlil qilinadi. To'liq va qisman ekvivalentlik, kalkalash, izohli tarjima, transliteratsiya hamda gibrid tarjima usullarining imkoniyatlari yoritiladi. Natijalar formal moslikning o'zi yetarli emasligini, terminning konseptual mazmuni, institutsional funksiyasi va adresat omili ham hisobga olinishi zarurligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: iqtisodiy diskurs, innovatsion birlik, tarjima, ekvivalentlik, adekvatlik, kalkalash, izohli tarjima, terminologiya.

PROBLEMS OF EQUIVALENCE AND ADEQUACY IN TRANSLATING INNOVATIVE ECONOMIC LINGUISTIC UNITS FROM ENGLISH INTO UZBEK

Qarshiyeva Shahnoza Shuxrat qizi

Lecturer, Department of Foreign Languages,

Karshi State Technical University,

Karshi, Republic of Uzbekistan.

Annotation. This article examines the issues of equivalence and adequacy in translating innovative economic linguistic units from English into Uzbek. It provides a comparative analysis of translation and adaptation variants in Uzbek for contemporary terms such as FinTech, crowdfunding, digital wallet, platform economy, gig economy, open banking, green finance, financial inclusion, cashless economy, and regulatory sandbox. The study explores the potential of various translation strategies, including full and partial equivalence, calque translation, descriptive translation, transliteration, and hybrid translation. The findings demonstrate that formal correspondence alone is insufficient to ensure translation quality. The conceptual meaning of a term, its institutional function, and the target audience must also be taken into account to achieve an equivalent and contextually adequate translation.

Key words: economic discourse, innovative linguistic units, translation, equivalence, adequacy, calque translation, descriptive translation, terminology.

Kirish. Zamonaviy iqtisodiy diskurs raqamli texnologiyalar, moliyaviy innovatsiyalar va platformaviy xizmatlar bilan bog'liq terminlarning tez yangilanishi bilan ajralib turadi. Ko'plab yangi iqtisodiy birliklar ingliz tilida shakllanib, xalqaro professional kommunikatsiya orqali boshqa tillarga kirib keladi. O'zbek tilida ularni ifodalashda manba birlikning konseptual mazmunini saqlash va uni milliy lisoniy me'yorlarga mos yetkazish asosiy vazifaga aylanadi.

Ekvivalentlik manba va tarjima birliklari o'rtasidagi semantik-funksional moslikni, adekvatlik esa tarjimaning konkret kommunikativ vaziyat, maqsad va adresat ehtiyojlariga

mosligini bildiradi. Shu sababli mavjud formal ekvivalent har doim ham eng adekvat tarjima bo'lavermaydi.

E. Nida formal va dinamik ekvivalentlikni farqlab, tarjima munosabati faqat shakliy o'xshashlik bilan cheklanmasligini ta'kidlaydi [1]. P. Newmark esa maxsus leksikani tarjima qilishda semantik aniqlik bilan kommunikativ samaradorlik o'rtasidagi muvozanatni muhim deb biladi [2]. Mazkur maqolaning maqsadi ingliz tilidagi innovatsion iqtisodiy birliklarni o'zbek tiliga tarjima qilishda uchraydigan ekvivalentlik va adekvatlik muammolarini aniqlashdir.

Terminologik tarjimada ekvivalentlikni faqat ikki tilli lug'atdagi tayyor moslik sifatida tushunish yetarli emas. Masalan, FinTech uchun fintex va moliyaviy texnologiyalar variantlari mavjud. Birinchi variant xalqaro professional taniluvchanlikni saqlaydi, ikkinchisi esa o'zbek o'quvchisi uchun semantik jihatdan shaffofroq.

M. T. Cabré terminologik birliklarni lisoniy, kognitiv va kommunikativ birlik sifatida ko'rishni taklif etadi [3, B. 35–57]. Shunga ko'ra, terminning muvaffaqiyatli tarjimasi uning shaklini emas, tushuncha tizimidagi o'rnini va kommunikativ vazifasini ham saqlashi kerak.

Platform economy, gig economy va sharing economy birliklari yaqin semantik maydonda joylashsa-da, sinonim emas. Platform economy raqamli platformalar vositasida tashkil etiladigan iqtisodiy faoliyatni, gig economy buyurtma asosidagi qisqa muddatli mehnat modelini, sharing economy esa resurslarni birgalikda foydalanishga asoslangan tizimni anglatadi. Ularni bitta umumiy ekvivalent bilan berish konseptual farqlarni yo'qotadi.

Shu bois ekvivalentlikni leksik, konseptual va kommunikativ darajalarda baholash maqsadga muvofiq. Adekvat tarjima ana shu uch darajani imkon qadar uyg'unlashtiradi.

Ba'zi innovatsion iqtisodiy birliklar o'zbek tilida nisbatan to'liq ekvivalentga ega. Digital wallet – raqamli hamyon, green finance – yashil moliya, digital currency – raqamli valyuta, cashless economy – naqd pulsiz iqtisodiyot juftliklarida manba birlikning asosiy konseptual tarkibi saqlanadi. Bunday tarjimalar semantik jihatdan shaffof bo'lib, keng auditoriya uchun ham tushunarli.

Ayrim terminlarda esa qisman ekvivalentlik kuzatiladi. Open banking ko'pincha ochiq bank tizimi yoki ochiq banking shaklida beriladi. Ochiq bank tizimi tushunarli bo'lsa-da, inglizcha termin tarkibidagi API orqali ma'lumot almashinuvi va uchinchi tomon provayderlari bilan integratsiya kabi institutsional komponentlar to'liq ochilmasligi mumkin.

Financial inclusion uchun moliyaviy inklyuziya shakli professional diskursda maqbul, biroq keng auditoriyada «moliyaviy xizmatlardan foydalanish imkoniyatini kengaytirish» kabi izoh talab qilinishi mumkin. Demak, formal ekvivalent mavjud bo'lgan holatda ham kommunikativ adekvatlik uchun kengaytiruvchi izoh zarur bo'ladi.

Sager terminologik birliklarning maxsus bilimni tashkil qilish va uzatishdagi rolini ta'kidlaydi [4]. Shu sababli tarjimada terminning faqat nomi emas, uning maxsus bilim tizimidagi chegaralari ham hisobga olinishi kerak.

Kalkalash innovatsion iqtisodiy birliklarni o'zbek tiliga o'girishning faol usullaridan biridir. Digital wallet → raqamli hamyon, green finance → yashil moliya, platform economy → platforma iqtisodiyoti, smart contract → aqlli shartnoma misollarida manba terminning struktur-semantik modeli o'zbekcha komponentlar orqali qayta quriladi.

Transliteratsiya va fonografik moslashtirish xalqaro terminologik uzviylikni ta'minlaydi. FinTech → fintex, startup → startap, blockchain → blokcheyn, crowdfunding → kraudfanding shakllari professional muhitda tez taniladi. Biroq ular keng auditoriya uchun har doim ham yetarlicha shaffof emas.

Crowdfunding termini tadbirkorlik muhitida kraudfanding shaklida ishlatilishi mumkin, lekin ommaviy matnda «kraudfanding – ko'pchilikdan mablag' yig'ish orqali loyihani moliyalashtirish usuli» kabi izoh kommunikativ adekvatlikni oshiradi.

Regulatory sandbox terminini so'zma-so'z tarjima qilish o'zbek tilida noaniqlik tug'diradi. Regulyativ sinov muhiti yoki nazorat ostidagi sinov muhiti variantlari uning institutsional mazmunini aniqroq yetkazadi. Bu holat tarjimada adekvatlik ba'zan formal ekvivalentlikdan ustun turishini ko'rsatadi.

Tarjima jarayonida ayrim birliklarni saqlash, ayrimlarini kengaytirish yoki qayta tuzish zarur bo'ladi. Peer-to-peer lending o'zbek tilida P2P kreditlash, tengdoshlararo kreditlash yoki vositachisiz kreditlash shakllarida berilishi mumkin. Professional matnda P2P kreditlash yetarli bo'lsa, ommaviy matnda vositachisiz kreditlash tushunarliroq.

Gig economy tarjimasida ham shunga o'xshash muammo mavjud. Gig iqtisodiyoti xalqaro modelni saqlaydi, lekin gig elementi keng auditoriya uchun noaniq. «Gig iqtisodiyoti (buyurtma asosidagi qisqa muddatli bandlik modeli)» kabi kombinatsiyalangan variant semantik aniqlik va terminologik taniluvchanlikni birlashtiradi.

Innovatsion iqtisodiy terminlar tarjimasida adresatning bilim darajasi asosiy omillardan biridir. Professional hisobotda xalqaro terminni saqlash adekvat bo'lishi mumkin, ta'limiy yoki ommaviy matnda esa izohli tarjima ustun turadi. Nidaning dinamik ekvivalentlik tamoyili ham qabul qiluvchida manba matnga yaqin kommunikativ ta'sir yaratishni nazarda tutadi [1].

World Bankning moliyaviy texnologiyalarga oid glossariysi FinTech, digital financial services va open banking kabi birliklarni aniq konseptual chegaralar bilan beradi [5]. Bunday institutsional ta'riflar tarjimada adekvat ekvivalent tanlash uchun muhim tayanch vazifasini bajaradi.

Tahlil qilingan birliklar asosida uch asosiy strategiyani ajratish mumkin: to'liq yoki yaqin kalkalash; xalqaro shaklni saqlash yoki fonografik moslashtirish; izohli yoki kombinatsiyalangan tarjima. Birinchi guruhga digital wallet → raqamli hamyon va green finance → yashil moliya; ikkinchi guruhga FinTech → fintex va startup → startap; uchinchi guruhga regulatory sandbox → regulyativ sinov muhiti va gig economy → gig iqtisodiyoti (buyurtma asosidagi bandlik modeli) kiradi.

Tarjima amaliyotida birinchi qo'llanishda xalqaro termin bilan o'zbekcha ekvivalentni birga berish samarali: FinTech (moliyaviy texnologiyalar), crowdfunding (ommaviy moliyalashtirish), open banking (ochiq bank tizimi). Keyingi o'rinlarda matn janri va auditoriyaga mos bitta barqaror variant tanlanishi mumkin.

Financial Stability Board materiallarida FinTech institutsional jihatdan aniqlangan tushuncha sifatida ishlatiladi [6]. OECD, ILO va Yevropa Ittifoqining platformaviy mehnatga oid qo'llanmasida esa digital platform employment kabi tushunchalarning chegaralari alohida belgilangan [7]. Bunday manbalar terminning tarjimasida faqat so'z shakliga emas, rasmiy konseptual ta'rifga tayanish zarurligini ko'rsatadi.

Yangi iqtisodiy terminlarni lug'atlarda berishda manba shakli, o'zbekcha ekvivalenti, qisqartmasi, ta'rifi, sohasi va kontekstual misolini birgalikda ko'rsatish maqsadga muvofiq. Bu variantlilikni boshqarish va tarjimada semantik xatolarni kamaytiradi.

Xulosa

Tadqiqot innovatsion iqtisodiy nutqiy birliklarni ingliz tilidan o'zbek tiliga tarjima qilishda ekvivalentlik va adekvatlik o'zaro bog'liq, ammo aynan bir tushuncha emasligini ko'rsatdi. Ekvivalentlik semantik-funksional moslikni, adekvatlik esa konkret kommunikativ vaziyatga moslikni bildiradi.

Digital wallet – raqamli hamyon, green finance – yashil moliya kabi birliklarda nisbatan to'liq ekvivalentlik mavjud. FinTech – fintex/moliyaviy texnologiyalar, crowdfunding – kraudfanding/ommaviy moliyalashtirish, open banking – ochiq bank tizimi kabi birliklarda esa variantlilik va qisman ekvivalentlik kuzatiladi. Regulatory sandbox va gig economy kabi terminlarda izohli yoki kombinatsiyalangan tarjima ko'proq adekvat natija beradi.

Demak, innovatsion iqtisodiy terminlarni tarjima qilishda formal o'xshashlik bilan cheklanib qolmasdan, konseptual mazmun, institutsional funktsiya, matn janri va adresatning terminologik kompetensiyasini hisobga olish zarur. Shundagina tarjima nafaqat ekvivalent, balki kommunikativ jihatdan adekvat bo'ladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Nida E. A. Toward a Science of Translating. – Leiden: E. J. Brill, 1964.
2. Newmark P. A Textbook of Translation. – New York; London: Prentice Hall, 1988.
3. Cabré M. T. Elements for a Theory of Terminology: Towards an Alternative Paradigm // Terminology. – 2000. – Vol. 6, No. 1. – P. 35–57. – DOI: 10.1075/term.6.1.03cab.
4. Sager J. C. A Practical Course in Terminology Processing. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 1990.
5. World Bank. Fintech and the Future of Finance: Glossary. – Washington, DC: World Bank, 2022.
6. Financial Stability Board. Financial Stability Implications from FinTech: Supervisory and Regulatory Issues that Merit Authorities' Attention. – Basel: FSB, 2017.
7. OECD, International Labour Organization, European Union. Handbook on Measuring Digital Platform Employment and Work. – Paris: OECD Publishing, 2023. – DOI: 10.1787/0ddcac3b-en.

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM ISTIQBOLLARI

II RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY KONFERENSIYASI MATERIALLARI

2026-yil, 6-oktyabr

Mas’ul muharrir: *F.T.Isanova*
Texnik muharrir: *N.Bahodirova*
Diszayner: *I.Abdihakimov*

O‘ZBEKISTON — 2030: INNOVATSIYA, FAN VA TA’LIM
ISTIQBOLLARI. II Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
materiallari. – Toshkent: Scienceproblems team, 2026. – 200 bet.

Elektron nashr: <https://konferensiyalar.com>

Konferensiya tashkilotchisi: Scienceproblems Team

Konferensiya o‘tkazilgan sana: 2026-yil, 2-oktyabr

ISBN 978-9910-8337-7-9

Barcha huquqlar himoyalangan.
© Scienceproblems team, 2026-yil.
© Mualliflar jamoasi, 2026-yil.